

การเปลี่ยนแปลงบทบาทของทุนอเมริกันต่อเศรษฐกิจการเมืองไทย
ระหว่าง ปี พ.ศ. 2501-2533

นางสาวสร้อยมาศ รุ่งมณี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-14-2877-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE TRANSFORMATION OF THE AMERICAN CAPITAL'S ROLE ON THAILAND'S
POLITICAL ECONOMY BETWEEN 1958-1990

Ms. Soimart Rungmanee

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
For the Degree of Master of Arts Program in Political Economy

Faculty of Economics
Chulalongkorn University

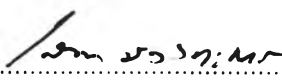
Academic Year 2004

ISBN 974-14-2877-4

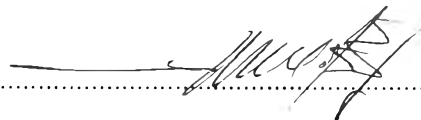
481702

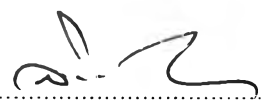
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การเปลี่ยนแปลงบทบาทของทุนอเมริกันต่อเศรษฐกิจการเมืองไทย
ระหว่าง ปี พ.ศ. 2501-2533
โดย นางสาวสร้อยมาศ รุ่งมณี
สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์การเมือง
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์

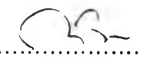
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

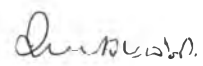

.....คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.โสทธิธร มัลลิกะมาส)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. กนกศักดิ์ แก้วเทพ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. วรวิทย์ เจริญเลิศ)

สร้อยมาศ รุ่งมณี : การเปลี่ยนแปลงบทบาทของทุนอเมริกันต่อเศรษฐกิจการเมืองไทย
ระหว่าง ปี พ.ศ. 2501-2533. THE TRANSFORMATION OF THE AMERICAN CAPITAL'S
ROLE ON THAILAND'S POLITICAL ECONOMY BETWEEN 1958-1990.
อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์, 138 หน้า. ISBN 947-17-6860-5

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต้องการนำเสนอการวิเคราะห์การเปลี่ยนผ่านของเศรษฐกิจการเมืองไทยใน
ยุคสงครามเวียดนามจนกระทั่งสงครามเย็นได้สิ้นสุดลง การเปลี่ยนผ่านดังกล่าวเกิดจากทั้งปัจจัย
ภายนอกโดยเฉพาะทุนจากสหรัฐอเมริกาที่เข้ามาสู่ประเทศไทยในยุคสงครามเวียดนามทั้งในรูปแบบการ
ลงทุนโดยตรง และในรูปแบบอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดอำนาจผูกพันระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกา และ
ปัจจัยภายในได้แก่การเกิดกลุ่มปัญญาชนและชนชั้นกลางอันเป็นผลมาจากการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจใน
รูปแบบทุนนิยมอเมริกัน การลดบทบาทของสหรัฐอเมริกาและการลดความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและ
การทหารในยุคหลังสงครามเวียดนามมีส่วนทำลายความชอบธรรมของรัฐบาลเผด็จการทหาร และเปิด
โอกาสให้กลุ่มชนชั้นกลางโดยเฉพาะกลุ่มนักธุรกิจสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย
เศรษฐกิจการเมืองของประเทศเพิ่มมากขึ้น แต่กระนั้น แนวทางการพัฒนาไปสู่ระบบทุนนิยมแบบ
อเมริกันยังทรงอิทธิพลและเป็นแนวคิดหลักในการพัฒนาประเทศจนถึงปัจจุบัน

เนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่าง
ประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกา ภายใต้คำถามสำคัญว่า “ทุนอเมริกันในแต่ละยุคสมัยก่อให้เกิดสภาพ
เศรษฐกิจการเมืองไทยในรูปแบบใด” เริ่มตั้งแต่ยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่สองเมื่อมหาอำนาจอาณานิคม
ในยุโรปเป็นผู้กำหนดระเบียบโลก ต่อมาถึงยุคหลังสงครามโลกครั้งที่สองที่สหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำระเบียบ
โลกและพยายามจะผลักดันระบบเศรษฐกิจ ทุนนิยมไปทั่วโลก ไปจนถึง ปี พ.ศ. 2533 อันเป็นปีสิ้นสุด
ของสงครามเย็น

สาขาวิชา.....เศรษฐศาสตร์การเมือง..... ลายมือชื่อนิสิต.....สร้อยมาศ รุ่งมณี.....
ปีการศึกษา.....2548..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4686016029: MAJOR POLITICAL ECONOMY

KEY WORDS: THAI POLITICS / THAI ECONOMICS / AMERICAN CAPITAL /
ECONOMIC POLICY

SOIMART RUNGMANEE: THE TRANSFORMATION OF THE AMERICAN
CAPITAL'S ROLE ON THAILAND'S POLITICAL ECONOMY BETWEEN
1958-1990. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. LAE DILOKVIDHAYARAT,
138 pp. ISBN 974-14-2877-4

This study is an analysis of the transformation of Thailand's political economy during the Vietnam War period until the end of Cold War. Such transformation was a combined consequence of external factor, namely the American capital that entered Thailand in the forms of foreign direct investment (FDI) among others during the Vietnam War and gave rise to the special relationship between Thailand and the United States, and internal factor, which was the emergence of urban middle class and domestic intellectuals as a result of the acceleration of economic development plan under the influence of the U.S. development model. The lessening role of the United States in Southeast Asia after the Vietnam War and the subsequent decrease in economic and military financial aids had contributed to the subversion of the Thai military regime and created a relatively open political space for the urban middle class, especially business groups, to participate more in the politico-economic policy-making process than before. Nevertheless, the approach to national development plan continued to be highly influenced by the U.S. development model, which became the main paradigm for the development plan in Thailand until now.

The main content of this study is to analyze the politico-economic relationship between Thailand and the United States under the central question: how did the American capital, in each period within the time frame of this study, contribute to the changes in the political economy of Thailand? The beginning of this study looks at the pre-World War II period when the great European powers were the active regulators of the world system to the post-World War II period when the United States emerged as the major world power and attempted at manipulating the world system through its export of development paradigm. The analysis takes the year 1990, or the year that the Cold War came to a halt, as the ending note on the study.

Field of Study.....Political Economy..... Student's signature..... *Soimart R.*.....

Academic year.....2005..... Advisor's signature..... *Lae. Dilokvidhyarat.*.....

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณครอบครัวของข้าพเจ้า โดยเฉพาะแม่และน้ำกิต ที่คอยสนับสนุนและปลุกฝังนิสัยรักการเรียนรู้ การอ่านให้ข้าพเจ้า และยังมีตึกตอก น้องสาวของข้าพเจ้าที่เป็นกำลังใจให้เสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์ อาจารย์ที่ปรึกษาผู้ให้คำแนะนำและอาจารย์ ตามไท ดิลกวิทยรัตน์ ผู้ให้คำปรึกษาและคอยจุดประกายความคิดใหม่ ๆ ระหว่างการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมไปถึงคณาจารย์ทุกท่านในสาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง โดยเฉพาะรองศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ รองศาสตราจารย์ ดร. กนกศักดิ์ แก้วเทพ และรองศาสตราจารย์ ดร. วรวิทย์ เจริญเลิศ ที่กรุณาสละเวลาให้คำแนะนำและเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ให้กับข้าพเจ้า

ขอขอบคุณเพื่อนร่วมชั้นเรียนทุก ๆ คน โดยเฉพาะคนที่คอยช่วยเหลือ สละเวลาช่วยเหลือในเวลาที่ข้าพเจ้าไม่สามารถปลีกตัวจากงานประจำไปเยี่ยมหรือคืนหนังสือที่มหาวิทยาลัยได้ พร้อมทั้งเป็นกำลังใจตลอดช่วงเวลาที่ข้าพเจ้าเขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้ และยังเป็นห้องสมุดให้ข้าพเจ้ายืมหนังสือโดยไม่มีกำหนดคืน เพื่อนร่วมชั้นอีกคนที่ข้าพเจ้าไม่สามารถลืมได้ คือ เปี้ยก เพื่อนผู้มีน้ำใจ ผู้คอยให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา และยังคงคอยหาหนังสือแปลก ๆ ใหม่ ๆ มาให้อ่าน แม้จะมีประเด็นถกเถียงกันบ้างแต่การคุยกับเปี้ยกทุกครั้งก็ทำให้ได้รับความรู้ใหม่ ๆ เสมอ

บุคคลสำคัญอีกท่านหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในการเรียนของข้าพเจ้าคือ Dr. Derek Elias หัวหน้าของข้าพเจ้า ณ องค์การยูเนสโก ผู้คอยสนับสนุนและให้โอกาสข้าพเจ้าในการเรียนและการทำวิทยานิพนธ์ที่บางครั้งได้กรุณายืดหยุ่นเวลาทำงานให้ข้าพเจ้าสามารถศึกษาจนสำเร็จในครั้งนี้ และขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานทุก ๆ คน ไม่ว่าจะเป็นน้ำตุ๊ก แก้ว พิ้มะปราง คุณพี และจำ ที่คอยเป็นกำลังใจและคอยถามไถ่ความคืบหน้าของวิทยานิพนธ์เสมอ

นอกจากนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณพี่เก้ เจ้าหน้าที่ประสานงานหลักสูตรที่คอยอำนวยความสะดวกและคอยช่วยเหลือทุก ๆ เรื่องตลอดมา รวมถึงพี่ ๆ เจ้าหน้าที่ศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย พี่ ๆ เจ้าหน้าที่ห้องสมุดคณะรัฐศาสตร์ที่ให้ความช่วยเหลือในการค้นคว้าเป็นอย่างดี

ท้ายที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาเศรษฐศาสตร์การเมืองทุกท่านที่สร้างสรรค์ผลงานอันเป็นแรงบันดาลใจให้ข้าพเจ้าอยากเรียนรู้สาขาวิชานี้ และได้ใช้งานเขียนของท่านเป็นแหล่งอ้างอิงในการเขียนวิทยานิพนธ์ รวมไปถึงสืบค้นงานอื่นๆ

ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญแผนภูมิ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 บทนำและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 กรอบความคิด.....	11
1.3 วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	15
1.4 ขอบเขตในการศึกษา.....	15
1.5 นิยามศัพท์.....	16
1.6 วิธีการวิจัย.....	17
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	17
บทที่ 2 ทูตอเมริกันกับเศรษฐกิจการเมืองไทยก่อนปีพ.ศ. 2501.....	18
2.1 สนธิสัญญาระหว่างสยามกับมหาอำนาจตะวันตก.....	19
2.2 การผลิตเพื่อขายและการแตกสลายของเศรษฐกิจแบบยังชีพ.....	26
ในพื้นที่บางส่วนของสยาม	
2.3 สยามกลางกระแสเศรษฐกิจการเมืองโลกและการตกต่ำของ.....	29
เจ้าอาณานิคมเก่า (พ.ศ. 2443 – 2484)	
2.4 เศรษฐกิจการเมืองไทยหลังสงครามโลกครั้งที่สองและการเรืองอำนาจของ.....	33
สหรัฐอเมริกา (พ.ศ. 2488 – 2503)	

บทที่ 3 เศรษฐกิจการเมืองไทยและการพัฒนาสู่ความทันสมัย:	41
บทบาทของทุนอเมริกันในยุคสงครามเย็น	
3.1 เศรษฐกิจการเมืองไทยยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์.....	42
3.1.1 เศรษฐกิจภาคเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการ.....	44
กับชนชั้นนายทุน	
3.1.2 เศรษฐกิจภาคหมู่บ้าน/ชุมชนและชนชั้นแรงงานไทย.....	50
3.2 สหรัฐอเมริกากับการพัฒนาเศรษฐกิจไทย.....	54
3.2.1 ทุนอเมริกันในรูปแบบของการลงทุนโดยตรง.....	56
3.2.2 ทุนด้านการทหารระหว่างสงครามเวียดนาม.....	59
3.2.3 ทุนที่ให้ผ่านองค์การระหว่างประเทศ.....	63
3.2.4 ทุนอเมริกันที่ให้ผ่านการศึกษา.....	65
3.3 การฟ่ายแพ้ยของสหรัฐอเมริกาในเวียดนาม.....	67
และการสิ้นสุดของระบอบสฤษดิ์ – ถนอม	
บทที่ 4 การปรับตัวของประเทศไทยหลังการถอนตัวของสหรัฐอเมริกา.....	78
และความถดถอยของทุนอเมริกัน	
4.1 ความถดถอยของระบบทุนนิยมโลกและสหรัฐอเมริกา.....	80
4.2 เศรษฐกิจการเมืองไทยภายใต้ความผันผวนของเศรษฐกิจการเมืองโลก.....	88
ในทศวรรษ 2520	
4.3 การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อส่งเสริมการส่งออก.....	98
4.3.1 การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศและการเติบโต.....	102
ของอุตสาหกรรมส่งออก	
4.3.2 ความสำเร็จของภาครัฐในการผลักดันเกษตรกร.....	109
ให้กลายเป็นแรงงานรองรับภาคอุตสาหกรรม	
4.3.3 การคลี่คลายของสภาพการเมืองภายในประเทศ.....	114
พร้อม ๆ กับการคลี่คลายของสถานการณ์ระหว่างประเทศ	
บทที่ 5 บทสรุป.....	119
รายการอ้างอิง.....	126
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	138

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1.1	ทุนจดทะเบียนของประเทศที่เข้ามาลงทุน..... 2 ระหว่าง ปี พ.ศ. 2503-2516 (ล้านบาท)	2
ตาราง 3.1	คณะกรรมการและหน่วยงานใหม่ ๆ ที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้น..... 45 หลังจากการสำรวจของธนาคารโลก	45
ตาราง 3.2	เปรียบเทียบความเห็นของทีมสำรวจเศรษฐกิจอเมริกันภายใต้การนำของ.....47 นายฮอร์ช บี ไบเชิล กับพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรม พ.ศ. 2505	47
ตาราง 3.3	การลงทุนโดยตรงจากสหรัฐอเมริกาเปรียบเทียบกับญี่ปุ่น.....57 ในประเทศไทยระหว่าง ปี พ.ศ. 2506-2520	57
ตาราง 3.4	บริษัทอเมริกันที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน (พ.ศ. 2502-2507).....58	58
ตาราง 3.5	ฐานทัพอากาศอเมริกันในประเทศไทย..... 60 (ทหารสหรัฐฯประจำการทั้งหมดประมาณ 40,000 – 50,000 คน)	60
ตาราง 3.6	จำนวนทหารอเมริกันในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2507- 2512..... 61	61
ตาราง 3.7	เงินช่วยเหลือทางการทหารจากสหรัฐอเมริกาแก่ประเทศไทย..... 62 (ปี พ.ศ. 2483-2520)	62
ตาราง 3.9	ประชากรทำงานทางเศรษฐกิจอายุ 11 ปีขึ้นไปแบ่งตามอาชีพ.....69	69
ตาราง 3.10	ดุลการชำระเงินประเทศไทย ระหว่าง ปี พ.ศ. 2514-2520.....73	73
ตาราง 3.11	ขนาดการท่องเที่ยวและการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในประเทศไทย.....74 ระหว่างปีพ.ศ. 2508-2517	74
ตาราง 4.1	อัตราเงินเฟ้อในประเทศทุนนิยมตะวันตกและญี่ปุ่น.....81 ระหว่าง ปี พ.ศ. 2516-2523 (%)	81
ตาราง 4.2	อัตราการว่างงานในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา..... 82 ระหว่าง ปี พ.ศ. 2518-2527 (%)	82
ตาราง 4.3	แสดงภาพรวมดุลการชำระเงินของสหรัฐอเมริกา.....83 ระหว่าง ปี พ.ศ. 2514-2527	83
ตาราง 4.4	อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ.....84 ในระบบเศรษฐกิจโลก พ.ศ. 2503-2523 (%)	84

ตาราง 4.5	ดุลการค้าระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นระหว่าง.....85 พ.ศ. 2517-2533 (ล้านดอลลาร์)
ตาราง 4.6	เปรียบเทียบเหตุการณ์เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศกับสถานการณ์.....88 ภายในประเทศไทย ระหว่าง ปี พ.ศ. 2516-2533
ตาราง 4.7	แสดงภูมิหลังทางอาชีพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร.....94 ระหว่าง ปี พ.ศ. 2518-2529 (%)
ตาราง 4.8	จำนวนรัฐมนตรีที่เป็นนักธุรกิจ ระหว่าง ปี พ.ศ. 2518-2533 (คน).....95
ตาราง 4.9	เงินลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ.....103 ระหว่าง พ.ศ. 2523 – 2536 (พันล้านบาท)
ตาราง 4.10	แสดงความเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติระหว่าง.....105 ปี พ.ศ. 2523-2528 (พันล้านบาท)
ตาราง 4.11	สินค้าส่งออก พ.ศ. 2524-2533 (พันล้านบาท).....107
ตาราง 4.13	สัดส่วนประชากรที่อยู่ใต้เส้นความยากจน (%).....111 และเส้นความยากจน (บาท)
ตาราง 4.14	จำนวนผู้ย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอาชีพปัจจุบัน.....112 และอาชีพเดิม พ.ศ. 2531
ตาราง 4.15	การไหลเวียนของเงินทุนระยะยาวสุทธิสู่ประเทศกำลังพัฒนา.....116 พ.ศ. 2533-2537
ตาราง 4.16	การลงทุนต่างประเทศของไทยจำแนกเป็นรายประเทศระหว่าง.....117 ปี พ.ศ. 2531-2536 (%)

สารบัญแผนภาพ

หน้า

กราฟ 3.1	แสดงเงินช่วยเหลือจากธนาคารโลกและสหรัฐอเมริกา.....	64
	ระหว่าง ปี พ.ศ. 2503-2522	
แผนภูมิ 3.2	แสดงจำนวนนักเรียนไทยในต่างประเทศ ระหว่างปี พ.ศ. 2508-2512	66
	จำแนกตามกลุ่มประเทศ	
กราฟ 4.1	จำนวนรัฐมนตรีที่มีภูมิหลังเป็นนักธุรกิจ ระหว่าง ปี พ.ศ. 2514-2533.....	96
แผนภูมิ 4.1	การเติบโตทางการค้าต่างประเทศด้านสินค้าออกของไทย.....	108